

TIL O'RGANISH JARAYONIDA MOTIVATSIYANING O'RNI VA TA'SIRI

Shamshiddinova Muxlisa Ziyovuddin qizi

Namangan davlat pedagogika instituti

Pedagogika nazariyasi va tarixi yo'nalishi 1-kurs

Magistranti muxlisashamshiddinova@gmail.com

+998993653840

ANNOTATSIYA: Motivatsiya til o'rganishda katta ahamiyatga ega, chunki u o'quvchining ishtiroki, qat'iyligi va muvaffaqiyatiga ta'sir qiladi. Kuchli motivatsiya o'quvchilarga qiyinchiliklarni yengishda va belgilangan maqsadlarga yetishishga yordam beradi. Motivatsiya asosan ikki turga bo'linadi: ichki va tashqi. Ichki motivatsiya shaxsiy qiziqish va o'zini rivojlantirish istagiga asoslangan bo'lsa, tashqi motivatsiya imtihonlar, kasbiy imkoniyatlar va ijtimoiy e'tirof kabi omillarga bog'liq. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yuqori motivatsiyaga ega o'quvchilar tilni tezroq va samaraliroq o'zlashtiradilar. O'qituvchilar o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish uchun interaktiv dars usullari, ijobiy rag'batlantirish va individual o'quv rejalaridan foydalanishlari mumkin. O'quvchilar esa aniq maqsadlar qo'yish va o'z yutuqlarini kuzatish orqali motivatsiyalarini saqlab qolishlari mumkin. Xulosa qilib aytganda, motivatsiya til o'rganishda muhim omildir. U o'quvchining o'rganishga qancha vaqt va kuch sarflashini belgilaydi. Motivatsiyani rivojlantirish va saqlash til o'rganish jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

KALIT SO'ZLAR: Motivatsiya, Til o'rganish, Jarayon, Ichki motivatsiya, Tashqi motivatsiya, Muvaffaqiyat, Rivojlanish, Ishtirok, Barqarorlik, Erkin so'zlashuv, Qiyinchiliklar, O'zini rivojlantirish, Ta'limiy qo'llab-quvvatlash, Interaktiv usullar, Ijobiy rag'batlantirish, Samarali o'rganish.

АННОТАЦИЯ: Мотивация играет важную роль в процессе изучения языка, так как она влияет на активность, настойчивость и успешность обучающегося. Сильная мотивация помогает студентам преодолевать трудности и достигать поставленных целей. Мотивация в основном делится на два типа: внутреннюю и внешнюю. Внутренняя мотивация основана на личном интересе и стремлении к саморазвитию, тогда как внешняя мотивация связана с такими факторами, как экзамены, карьерные возможности и общественное признание. Исследования показывают, что студенты с высоким уровнем мотивации осваивают язык быстрее и эффективнее. Преподаватели могут повышать мотивацию обучающихся с помощью интерактивных методов обучения, положительного подкрепления и индивидуальных учебных планов. Сами обучающиеся могут поддерживать мотивацию, ставя перед собой чёткие цели и

отслеживая собственные достижения. В заключение следует отметить, что мотивация является ключевым фактором в изучении языка. Она определяет, сколько времени и усилий студент готов вложить в процесс обучения. Развитие и поддержание мотивации значительно повышает эффективность изучения языка.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Мотивация, Изучение языка, Процесс, Внутренняя мотивация, Внешняя мотивация, Успех, Развитие, Активность, Настойчивость, Беглая речь, Трудности, Самосовершенствование, Образовательная поддержка, Интерактивные методы, Положительное подкрепление, Эффективное обучение.

ABSTRACT: Motivation plays a significant role in language learning as it affects the learner's participation, persistence, and success. Strong motivation helps learners overcome difficulties and achieve their goals. Motivation is generally divided into two types: intrinsic and extrinsic. Intrinsic motivation is based on personal interest and the desire for self-development, while extrinsic motivation is related to such factors as exams, career opportunities, and social recognition. Research shows that highly motivated learners acquire a language faster and more effectively. Teachers can increase students' motivation through interactive teaching methods, positive reinforcement, and individualized learning plans. Learners, on the other hand, can maintain their motivation by setting clear goals and tracking their own progress. In conclusion, motivation is an essential factor in language learning. It determines how much time and effort a learner invests in studying. Developing and maintaining motivation can significantly enhance the effectiveness of the language learning process.

KEY WORDS: Motivation, Language learning, Process, Intrinsic motivation, Extrinsic motivation, Success, Development, Participation, Persistence, Fluency, Challenges, Self-improvement, Educational support, Interactive methods, Positive reinforcement, Effective learning.

KIRISH QISM

Til o'rganish - bu izchil mehnat va sabr-toqatni talab qiladigan uzoq davom etuvchi jarayon bo'lib, unda motivatsiya hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.¹ Motivatsiya o'quvchining o'rganishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi, unga ruhiy turtki beradi va o'qishdagi barqarorlikni ta'minlaydi. Yuksak motivatsiyaga ega o'quvchilar duch kelgan qiyinchiliklarni yengib o'tadilar, o'z bilimlarini mustahkamlab boradilar va kutilgan natijalarga erishadilar.

¹ Gardner, R. C. Ijtimoiy psixologiya va ikkinchi tilni o'rganish: munosabatlar va motivatsiyaning roli. London: Edvard Arnold nashriyoti, 1985. – 208 b.

Motivatsiya odatda ikki yo'nalishga bo'linadi: ichki va tashqi motivatsiya. Ichki motivatsiya insonning ichki qiziqishi, o'z ustida ishlash istagi hamda yangi bilim olishdan zavqlanish hissiga tayanadi. ²Tashqi motivatsiya esa baho olish, imtihondan muvaffaqiyatli o'tish, kasbiy yutuqlarga erishish yoki ijtimoiy e'tirof kabi tashqi omillar bilan bog'liq bo'ladi.

O'qituvchilar o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishda muhim rol o'ynaydilar. Ular interaktiv ta'lim uslublari, ijodiy topshiriqlar va ijobiy rag'batlantirish orqali o'quvchilarning dars jarayoniga qiziqishini kuchaytirishlari mumkin. Shu bilan birga, o'quvchilar o'zlari ham aniq maqsadlar belgilab, o'z yutuqlarini qadrlash va muntazam mashq qilish orqali o'z motivatsiyasini barqaror saqlab turishlari zarur.

Tadqiqot natijalari ko'rsatadiki, yuqori motivatsiyaga ega o'quvchilar yangi so'zlarni tezroq yodlaydilar, grammatikani chuqurroq anglaydilar va muloqot ko'nikmalarini tezroq rivojlantiradilar. Biroq, motivatsiyani uzoq muddat davomida saqlab turish har doim ham oson emas. Shu sababli, o'quv muhitining ijobiy, rag'batlantiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi bo'lishi katta ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, motivatsiya -til o'rganish jarayonining ajralmas bo'g'ini bo'lib, o'quvchining o'rganishga sarflaydigan vaqti, kuchi hamda ishtiyoqini belgilaydi. To'g'ri yondashuv, ijobiy muhit va zamonaviy metodlar yordamida motivatsiyani kuchaytirish hamda uni uzoq davom ettirish mumkin.

TIL O'RGANISHDA MOTIVATSIYA TURLARI

Motivatsiya - bu til o'rganishdagi yutuq va samaradorlikni belgilovchi asosiy omillardan biridir. U o'quvchining tilni o'zlashtirishga bo'lgan ishtiyoqi, mashg'ulotlarda faolligi va qiyinchiliklarga bardosh bera olish darajasini aniqlaydi. Umuman olganda, motivatsiya ikki asosiy ko'rinishda namoyon bo'ladi: ichki va tashqi motivatsiya. ³ Ularning mohiyatini to'liq anglash samarali o'qitish strategiyalarini yaratishda muhim o'rin tutadi.

Ichki motivatsiya - bu insonning faoliyatni ichki ehtiyoj, shaxsiy qiziqish yoki rivojlanishga bo'lgan ichki turtki asosida bajarishidir. Bunda o'rganish jarayonining o'zi inson uchun ruhiy qoniqish manbai bo'ladi. Masalan:

- Sport bilan shug'ullanish, chunki u energiya va zavq beradi;
- Xonani tozalash, chunki tartib va ozodalik yoqadi;
- So'z topishmoqlarini yechish, chunki bu aqlni charxlaydi va qiziqarli;
- Fanni o'rganish, chunki bilim olish jarayoni yoqimli.

² Li, V., Riv, J., Syue, Y., Szyun, J. Ichki va tashqi sabablar o'rtasidagi neyron farqlar: fMRI tadqiqoti. Yaponiya: Neyron tadqiqotlar jurnali, 73(1): 68–72, 2012. doi:10.1016/j.neures.2012.02.010

³ Udayer, P. Y., Kaplan, F. Ichki motivatsiya nima? Hisoblash yondashuvlarining tasnifi. Shveytsariya: Neyrorobotika jurnali, 1:6, 2007. doi:10.3389/neuro.12.006.2007

Tashqi motivatsiya esa insonning faoliyatni tashqi mukofot yoki rag'bat uchun, yoki jazodan saqlanish maqsadida bajarishidir. ⁴Masalan:

- Musobaqada qatnashish - sovrin yoki tan olinuv uchun;
- Xonani tozalash - ota-onaning koyishidan qochish uchun;
- Tanlovda ishtirok etish -grant yoki mukofot olish umidida;
- Dars qilish - baholarni yaxshilash uchun.

Psixologik izlanishlar shuni ko'rsatadiki, ichki motivatsiyani haddan ortiq tashqi mukofotlar bilan rag'batlantirish ba'zida o'quvchining tabiiy qiziqishini pasaytiradi. Bu hodisa "ortiqcha asoslash effekti" deb ataladi. ⁵Masalan, bolalarga ular allaqachon yoqtirgan o'yinchoq bilan o'ynagani uchun mukofot berilganda, keyinchalik ular o'sha o'yinchikka nisbatan qiziqishni yo'qotgan.

Shunga qaramay, tashqi motivatsiya ham ba'zi vaziyatlarda ijtimoiy yoki ta'limiy jihatdan foydali bo'lishi mumkin. Masalan, inson yoqtirmaydigan, ammo zarur vazifani bajarishda tashqi rag'bat unga turtki beradi. Muhimi — mukofotlarni me'yorida va maqsadga muvofiq qo'llay olishdir.

Har ikki turdagi motivatsiya o'zaro uyg'un holda o'quv jarayonining muvaffaqiyatiga xizmat qiladi. Tadqiqotchilar fikricha, ta'limda faqat tashqi baholashga tayanish o'quvchilarning tabiiy ichki ishtiyoqini kamaytiradi. Biroq, agar tashqi rag'bat o'quvchining mehnati va yutug'ini qadrlash maqsadida berilsa, u o'ziga ishonch va faxr tuyg'usini oshiradi, bu esa ichki motivatsiyani yanada mustahkamlaydi.

Natijada, to'g'ri yondashuv bilan uyg'unlashtirilgan ichki va tashqi motivatsiya o'quvchilarda o'rganishga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi, ularning ijodkorligi, faolligi va samaradorligini oshiradi.

MOTIVATSIYA VA TIL O'RGANISH

Motivatsiya til o'rganish jarayonida markaziy o'rinni egallaydi. U o'quvchining darsdagi ishtirokini, o'rganishga bo'lgan munosabatini va tilni o'zlashtirishdagi muvaffaqiyatini belgilaydi. Tadqiqotlarga ko'ra, motivatsiyasi kuchli o'quvchilar yangi tilni tezroq o'zlashtiradi, ko'proq mashq qiladi va o'rganishdan zavq oladi. Motivatsiya o'quvchining o'zini tilda erkin ifoda etishga bo'lgan ishtiyoqini kuchaytiradi va o'rganish jarayonini yanada samarali qiladi. Gardner (1985) o'z tadqiqotlarida motivatsiyani til o'rganishdagi eng muhim psixologik omil sifatida ta'kidlaydi. Unga ko'ra, o'quvchining ijobiy munosabati va tilga bo'lgan qiziqishi o'zlashtirish darajasiga bevosita ta'sir qiladi.

Shuningdek, Deci va Ryan (2000)ning "O'zini aniqlash nazariyasi" (Self-Determination Theory)ga ko'ra, o'quvchining o'qishga bo'lgan ichki motivatsiyasi mustaqillik, kompetentlik va ijtimoiy aloqadorlik ehtiyojlari bilan chambarchas

⁴ Rayan, R. M., Dessi, E. L. Ichki va tashqi motivatsiyalar: klassik ta'riflar va yangi yo'nalishlar. Zamonaviy ta'lim psixologiyasi jurnali, 25(1), 54–67. AQSh, 2000.

⁵ Trankvillo, J., Steker, M. Kasbiy ta'limda ichki va tashqi motivatsiyadan foydalanish. AQSh: Neyroxirurgiya xalqaro jurnali, 7(Suppl 7): S197–S199, 2016. doi:10.4103/2152-7806.179231

bog'liqdir. ⁶Agar o'quvchi o'z o'rganish jarayonida erkinlik va maqsadga ega bo'lsa, u o'rganishni yanada ijobiy qabul qiladi.

O'qituvchi motivatsiyani shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. U dars jarayonini qiziqarli, interaktiv va ma'noli tashkil etsa, o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan ishtiyoqi ortadi. Til o'rganish muhiti ijobiy, qo'llab-quvvatlovchi va turtki beruvchi bo'lishi kerak.

Motivatsiya nafaqat o'rganish jarayonini tezlashtiradi, balki o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchini, mustaqil fikrlashini va o'zini rivojlantirishga intilishini ham kuchaytiradi.

XULOSA

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, motivatsiya til o'rganish sohasida juda muhim va samarali omildir. Shu sababli, til o'qituvchilari va ustozlar o'z o'quvchilarining shaxsiy xususiyatlarini bilishlari, ularning qiziqish va ehtiyojlariga e'tibor qaratishlari kerak.

O'qituvchilar motivatsiyaning ahamiyatini, uning turlarini va o'quvchining shaxsiy xususiyatlariga mos keladigan motivatsiya shaklini aniqlashni o'rganishlari zarur. Shundagina ular dars jarayonini yanada samarali va foydali tashkil etishlari mumkin bo'ladi. Bu esa dars jarayonida ijobiy natijalar, faol ishtirok va o'quvchilar bilan samarali muloqotni ta'minlaydi.

Motivatsiya doimiy bo'lmagan hodisa - u o'qitish uslubi, sinf muhiti va o'quvchining shaxsiy holatiga qarab o'zgaradi. Shu boisdan o'qituvchilar o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan ishtiyoqini saqlab qolish uchun doimo o'z uslublarini moslashtirib borishlari kerak.

Faol ishtirokni rag'batlantirish, o'quvchilarning harakatlarini qadrlash va ijobiy fikr-mulohazalar berish motivatsion muhitni mustahkamlaydi. Shu bilan birga, o'quvchilarning o'z-o'zini rag'batlantirishini ham rivojlantirish zarur.

O'quvchilar o'zlari uchun aniq o'quv maqsadlarini belgilash, sinfdan tashqarida til bilan shug'ullanish va muntazam mashq qilish orqali ichki motivatsiyalarini mustahkamlashlari mumkin. O'quvchi o'z o'rganish ehtiyojlarini tushunib, rivojlanish uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olganda, uning motivatsiyasi va muvaffaqiyati ortadi.

Xulosa qilib aytganda, samarali o'qitish va kuchli motivatsiya bir-birini to'ldiruvchi omillardir. O'qituvchi o'quvchilarning motivatsion ehtiyojlarini chuqur anglab, ularni inobatga olgan holda ishlasa, til o'rganish jarayonida yuqori natijalar va barqaror muvaffaqiyatga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

⁶ Varniken, F., Tomasello, M. Tashqi mukofotlar 20 oylik bolalarda beg'araz xatti-harakatlarga bo'lgan moyillikni susaytiradi. AQSh: Rivojlanish psixologiyasi jurnali, 44(6): 1785–1788, 2008. doi:10.1037/a0013860

1. Gardner, R. C. Ijtimoiy psixologiya va ikkinchi tilni o'rganish: munosabatlar va motivatsiyaning roli. London: Edvard Arnold nashriyoti, 1985. – 208 b.
2. Li, V., Riv, J., Syue, Y., Szyun, J. Ichki va tashqi sabablar o'rtasidagi neyron farqlar: fMRI tadqiqoti. Yaponiya: Neyron tadqiqotlar jurnali, 73(1): 68–72, 2012. doi:10.1016/j.neures.2012.02.010
3. Rayan, R. M., Dessi, E. L. Ichki va tashqi motivatsiyalar: klassik ta'riflar va yangi yo'nalishlar. Zamonaviy ta'lim psixologiyasi jurnali, 25(1), 54–67. AQSh, 2000.
4. Trankvillo, J., Steker, M. Kasbiy ta'limda ichki va tashqi motivatsiyadan foydalanish. AQSh: Neyroxirurgiya xalqaro jurnali, 7(Suppl 7): S197–S199, 2016. doi:10.4103/2152-7806.179231
5. Udayer, P. Y., Kaplan, F. Ichki motivatsiya nima? Hisoblash yondashuvlarining tasnifi. Shveytsariya: Neyrorobotika jurnali, 1:6, 2007. doi:10.3389/neuro.12.006.2007
6. Varniken, F., Tomasello, M. Tashqi mukofotlar 20 oylik bolalarda beg'araz xatti-harakatlarga bo'lgan moyillikni susaytiradi. AQSh: Rivojlanish psixologiyasi jurnali, 44(6): 1785–1788, 2008. doi:10.1037/a0013860